

ХИЧЭЭЛИЙН ХӨТӨЛБӨР

Хичээлийн нэр: Тогтвортой хөгжил
Sustainability

Хичээлийн индекс: ENVI502
Хичээлийн ангилал: Бакалавр, Магистр
Хичээлийн төрөл: Сонгон судлах хичээл
Хичээлийн багц цаг: 3 ББц
лекц 2 Бц
семинар 1 Бц
лаборатори 0 Бц

Судлах улирал: Бүх улирал

Нийт хуудасны тоо: 6

Цахим хичээл: Бүрэн цахим хичээл

https://online.num.edu.mn/courses/course-v1:num+envi312-envi618+2022_T2/course/

Боловсруулсан:

Бүрэлдэхүүн сургууль	Тэнхим	Багшийн нэр, цол, зэрэг	Гарын үсэг
ОУХНУС	ОУХ	С.ЭНХИЦЭЦЭГ, Дэд проф	
ШУС	Газарзүй	Д.ДАВААДОРЖ, Дэд проф	

Зөвшөөрсөн:

Бүрэлдэхүүн сургууль/ тэнхимийн хөтөлбөрийн дэд хорооны нэр	Хэлэлцүүлж зөвшөөрсөн хурлын огноо	Хөтөлбөрийн дэд хорооны даргын нэр, цол, зэрэг	Гарын үсэг
ХБООИ-ийн тэнхимийн хөтөлбөрийн дэд хороо		Хөтөлбөрийн дэд хорооны дарга, профессор Ч.Сономдагва	
ХШУИС-ийн хөтөлбөрийн дэд хороо		Хөтөлбөрийн дэд хорооны дарга, профессор Н.Баатарбилэг	

Баталсан:

Хичээлийн хөтөлбөрийг МУИС-ийн ХШУИС-ийн Хөтөлбөрийн дэд хорооны 2022 оны ... –р сарын ... -ны өдрийн хурлаар хэлэлцэж батлав.

Тамга

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Urban Resilience and Adaptation for India and Mongolia: curricula, capacity, ICT and stakeholder collaboration to support green & blue infrastructure and nature-based solutions 619050-EPP-1-2020-1-DE-EPPKAI-CBHE-JP

Хичээл заах багш нарын мэдээлэл:

Тэнхимийн нэр: ОУХНУС-ийн Олон улсын харилцаа
Багшийн нэр, цол зэрэг: Дэд проф, доктор (Ph.D) С.Энхцэцэг
Утас: 98110109
Э-шуудангийн хаяг: Enkhtsetseg@num.edu.mn
Өрөө: МУИС-ийн 5 байр, 403т
Зөвлөгөө өгөх гараг, цаг: Өдөр бүр 09:00 – 18:00
Цахим хуудас: <https://sirpa.num.edu.mn/>

Тэнхимийн нэр: ШУС-БУС, Газарзүйн тэнхим
Багшийн нэр, цол зэрэг: Дэд проф, доктор (Ph.D) Д.Даваадорж
Утас: 99081340
Э-шуудангийн хаяг: davaadorj@num.edu.mn
Өрөө: МУИС-ийн 2 байр, 224
Зөвлөгөө өгөх гараг, цаг: Өдөр бүр 09:00 – 18:00
Цахим хуудас: www.sas.num.edu.mn

Энэ хичээлийн тодорхойлолтыг 2020 онд батлагдсан “МУИС-ийн цахим сургалтын түр журам”-ыг баримтлан боловсруулав.

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Urban Resilience and Adaptation for India and Mongolia: curricula, capacity, ICT and stakeholder collaboration to support green & blue infrastructure and nature-based solutions 619050-EPP-1-2020-1-DE-EPPKA2-CBHE-JP

ХИЧЭЭЛИЙН ЗАЛГАМЖ ХОЛБОО

Өмнө үзсэн байх хичээлийн нэр, индекс:

1. Хүрээлэн буй орчин судлал ENVI200

Зэрэгцүүлэн үзэхэд тохиромжтой хичээлийн нэр, индекс:

2. МУЭЗГБ: уламжлал шинэчлэл INEC703

ХИЧЭЭЛИЙН ЗОРИЛГО, АЧ ХОЛБОГДОЛ

Энэхүү хичээлийн үндсэн зорилго олон улсын хэмжээнд тогтвортой хөгжлийг хангах бодлого, стратегийг хэрэгжүүлэх глобал хөгжлийн явцыг ажиглах, үнэлэлт дүгнэлт өгөх, байгаль орчны чиглэлээрх глобал олон талт хамтын ажиллагааны механизмыг МУ-ын ногоон хөгжлийн стратеги, тогтвортой хөгжлийг хангахад оновчтой ашиглах мэдлэг чадвар, харилцааны өндөр мэдрэмжтэй үндэсний мэргэжилтэн бэлтгэхэд оршино. Ингэхдээ тогтвортой хөгжлийг олон улсын харилцаа, улс хоорондын зөрчил тэмцлийн хүрээнд олон салбар дундын судалгааны арга барилтай танилцана.

ХИЧЭЭЛИЙН АГУУЛГА

Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалд тулгуурласан дэлхий нийтийн хамтын ажиллагааны хөгжлийн түүхийг XX, XXI зууны эхэн үеийн түүхэн үйл явдлуудтай холбон авч үзэхдээ салбар дундын судалгааны аргачлалд тулгуурлан авч үзнэ. Улс орны хөгжлийн стратегиуд өөр боловч нийтлэг зорилго, үнэт зүйл, үзэл баримтлал, хөгжлийн загварууд даяаршил, хамтын ажиллагааны нөлөөгөөр улам бүр ижилсэж байгааг уур амьсгалын өөрчлөлт, дулаарал, агаарын бохирдол, олон улсын далайн болон сансрын нөөцийг хүн төрөлхтний амьдрах орчин сайжруулах, байгаль орчны хамгаалах чиглэлд хамтарч ашиглах нийтлэг хүсэл эрмэлзлэлтэй холбон авч үзнэ. Ингэхдээ Монгол улсын ХБО-ны асуудлыг тогтвортой хөгжлийн 17 зорилтын хүрээнд тодорхойлж хэрэгжүүлэх бодлогын хэрэгжилт, олон улсын хамтын ажиллагааны төсөл, хөтөлбөрүүдийн талаар харьцуулан судлана.

This subject is contained to compare the historical events of XX and XXI with global cooperation development. The development strategies are different, based on the similar goal, values, concepts, and development models are becoming more and more aligned through globalization and cooperation. Climate change, global warming, air pollution, international marine and space resources will be considered in connection with the common desire to share. It will compare the implementation of policies and international cooperation projects and programs to identify and implement the environmental problems in Mongolia within the framework of the 17 Sustainable Development Goals.

ХИЧЭЭЛЭЭР ЭЗЭМШИХ МЭДЛЭГ, ЧАДВАР, ДАДАЛ

Хүрээлэн буй орчны асуудал, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалын талаар дэлхий нийтээрээ хэрэгжүүлж буй бодлого, Монгол улсын үндэсний стратеги хөтөлбөр ногоон хөгжлийн үзэл баримтлалын талаар тодорхой ойлгох, Монгол улсын байгалийн нөөц, түүнийг ашиглах талаар хэрэгжүүлж буй бодлого, эрх зүйн орчин, хөрөнгө оруулалтын байдал, технологийн шинэчлэлийн хөтөлбөрийг тодорхойлох зэрэг асуудлаар системтэй мэдлэгтэй болно. Бизнес, эдийн засаг, хууль эрхзүй, байгаль орчны зэрэг олон салбаруудын мэдээлэл ашиглан салбар дундын асуудлыг нэгтгэн дүгнэж уялдаа холбоо, дэс дарааллыг тодорхойлж учир шалтгааныг судалгааны (тоон болон чанарын) арга зүй ашиглан тайлбарлах чадвартай болно.

Мэдлэгтэй болох	~ НҮБ-аас шинээр гаргасан Тогтвортой хөгжлийн 17 зорилтыг тус бүрд нь нарийвчлан мэдэх ~ Тогтвортой хөгжлийн түүхэн хөгжил, гол онол, үзэл баримтлалыг мэдэх ~ Тогтвортой хөгжилд нөлөөлж буй гол асуудлууд болон тогтвортой хөгжлийг практикт хэрхэн хэрэгжүүлэх талаар тодорхой тайлбарлах
Ойлгох	~ Сэргээгдэх нөөцийн хэрэглээнд шилжихэд нийгэмд тулгарч буй сорилтуудыг судлах ~ Тогтвортой байдлын үзэл баримтлалын үндэс болох шинжлэх ухаан, технологи, эдийн засаг, улс төрийн уялдааг ойлгох ~ Нөөцийг хэтрүүлэн ашиглах, хүн амын өсөлт, эдийн засгийн өсөлт, тогтвортой байдлын үр дагаврыг ойлгох
Хэрэглэх	~ Тохиромжтой нотлох баримт, нөөцийг ашиглан аргумент эсвэл шийдлийн чанар, итгэл үнэмшил, хязгаарлалтыг үнэлэхийн тулд шүүмжлэлтэй сэтгэх чадвартай байх ~ Тогтвортой хөгжлийн ололт амжилтыг үнэлэх аргуудыг тодорхойлж хэрэглэх ~ Тоон мэдээг ашиглах
Анализ хийх	~ Тогтвортой байдлын талаарх мэтгэлцээнд маргаан, ижил төстэй байдал, санал зөрөлдөөнд дүн шинжилгээ хийх, харьцуулах
Нэгтгэн дүгнэх	~ Зохих риторик стандартыг (жишээлбэл, үзэгчдийн дасан зохицох, хэл яриа, маргаан, зохион байгуулалт, нотлох баримт гэх мэт) ашиглан аман болон бичгийн хэлбэрээр үр дүнтэй харилцах. ~ Оюутнуудад тогтвортой хөгжлийн талбар дахь шалтгаан, шийдлийн талаархи хувь хүн, нийгэм, тэдний үүрэг оролцоог ойлгох чадварыг хөгжүүлэх чадварыг хөгжүүлэх

ЗААХ АРГА БАРИЛ

Сургах болон сурах үйл явц нь шавь төвт сургалтын арга барилд тулгуурлах ба лекц, харилцан яриа, семинар, бие даалт, тайлан бичилт, судалгаа гүйцэтгэх, мэдээ цуглуулах, түүнд анализ хийх, илтгэл тавих гэх мэт олон хэлбэрээр явагдана.

ХИЧЭЭЛИЙН ДААЛГАВАР

Лекцийн хичээл бүрийн төгсгөлд тухайн сэдвийн ойлголтыг бататгах түлхүүр асуултууд байгаа бөгөөд суралцагсад түүнд хариулснаар өөрийн мэдлэгийг бэхжүүлнэ.

ХИЧЭЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ (ирц, явц, шалгалт)

Дараах хэлбэрүүдээр суралцагчдын мэдлэг, ур чадварыг үнэлнэ. Үүнд:

1. Ирц буюу хичээл хандалт
2. Явцын шалгалт
3. Ур чадварын шалгалт
4. Улирлын шалгалт

Дүгнэх зүйл	Оноо	Тайлбар
Ирц	20	Цахим хичээлд хандалтаар үнэлнэ.
Явцын шалгалт	30	Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд, хүрэх арга зам, үйл ажиллагааны чиглэлээр эссе бичиж тооцуулах
Улирлын шалгалт	30	Лекц, семинарын хичээлийн агуулгаар холбогдох шалгалт авна
Бие даалт	20	Улс орнуудын байгаль орчны чиглэлээр шинээр хөгжүүлэн, хэрэгжүүлэх буй хүрээлэн буй орчны технологийн чиглэлийн талаар бие даалт бэлтгэн тооцуулах
Нийт	100	

ХИЧЭЭЛД АШИГЛАХ НОМ, СУРАХ БИЧГИЙН ЖАГСААЛТ

Үндсэн сурах бичиг:

1. Sarkar, Runa, and Anup Sinha. Economics of Sustainable Development, Business Expert Press, 2016. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/hselibrary-ebooks/detail.action?docID=5184983>. Англи хэлээр.
2. The Handbook of Global Climate and Environmental Policy edited by Robert Falkner., 2013. Wiley-Blackwell 538 p

Нэмэлтээр унших ном, материал:

1. Монгол Улсын Их Хурал. 2016 оны 19-р тогтоол. Монгол Улсын Тогтвортой Хөгжлийн Үзэл Баримтлал -2030.
2. Монгол улсын ҮАБ-ын үзэл баримтлал, 2010 он
3. Монгол улсын Гадаад бодлогын үзэл баримтлал, 2011 он
4. МУ-ын Ногоон эдийн засгийн үндэсний стратеги, 2010
5. Бодлогын баримт бичиг: Алсын хараа – 2050, 2020 он

ХИЧЭЭЛИЙН СЭДЭВЧИЛСЭН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Лекцийн хичээл:

7 хоног	Хичээлийн сэдэв	Сэдвийн агуулга	Цаг
1	Тогтвортой хөгжлийн үзэл санаа, үзэл баримтлалын үүсэл хөгжил, чиг хандлага	Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалын суурь ойлголт, байгаль орчны өөрчлөлтөнд дасан зохицох нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийн загвар, тулгамдаж буй асуудал	2
2	Хүртээмжтэй өсөлт, хөдөлмөрийн хөлс, хэрэглээ ба амьдралын хэв маяг	Хүртээмжтэй өсөлт, түүнийг тодорхойлох ойлголт, хэмжүүр, шалгуурыг хөдөлмөрийн хөлс, үнэлэмж, хэрэглээний бүтэц, амьдралын хэв маягт гарч буй өөрчлөлттэй холбон үзэх	2
3	Тогтвортой хөгжлийн үнэлэмж	Тогтвортой хөгжлийн үнэлгээний арга зүй, хэрэглүүр, инноваци, системийн тулгуур ойлголтууд- эдийн засаг улс төр, нийгмийн хөгжил	2
4	Дэлхийн Хүрээлэн буй орчин Биологийн олон янз байдал	Дэлхийн геомандлын бүрэлдэхүүн хэсгүүд, тэдгээрийн өөрчлөлт, хувирал, ноосфер – антропоцен – байгалийн нөхцөлөөс шалтгаалсан улс орны хөгжил- гео эдийн засгийн тулгуур ойлголтууд. Биологийн олон янз байдал, ойлголтууд	2
5	Хоол хүнсний хангамж, хүрээлэн буй орчны чанараас үүдэлтэй хүн амын эрүүл ахуйн асуудал	Байгалийн бүс бүслүүрийн суурь ойлголт, байгалийн нөхцөл, нөөцийн хуваарьилт, хүнсний эрүүл ахуй, хангамжид байгалийн нөхцөл, нөөц нөлөөлөх тухай. Байгалийн бүсийн ялгарал, нийгэм-эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл	2
6	Тогтвортой хөгжлийг хангах эдийн засгийн арга хэрэгслүүд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэхэд тулгарах сорилтууд	Хүрээлэн буй орчин, тогтвортой хөгжлийг нийгэм, эдийн засаг, бизнес, байгаль орчин, нөөцийн менежмент, удирдлагын зэрэг олон талаас нь авч үзсэн аргчлалуудтай танилцана.	2
7	Public-Private Partnership механизмын хэрэгжилт	Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны олон талт хувилбаруудыг гадаад улс орнууд, дотоодын ААН-ийн туршлагатай уялдуулан кэйс боловсруулах, түүх, жишээ, баримтыг харьцуулан судлаж аргачлал боловсруулах	2
8	Улс орнууд, бүс нутаг, олон улсын ХБО-ны байгууллагуудын бүтэц, тогтолцоо, хамтын ажиллагааны механизм	Олон улсын байгууллага, хүрээлэн буй орчны чиглэлийн олон улсын байгууллагуудын тухай. National Geography Society-Үндэсний Газарзүйн нийгэмлэг, НҮБ-ийн Бүс нутаг... г.м.	2
9	Тогтвортой хөгжлийн Хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн олон талт механизм	Хүрээлэн буй орчин (ХБО), НҮБ-ийн ТХ-ийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон хамтын ажиллагааны олон талт, хоёр талт механизмыг глобал, бүс нутаг, улс хоорондын болон дотоодын түвшинд авч үзэх, тухайн салбарын онцлог, ялгаатай байдлыг харгалзах	2
10	МУ-ын ХБО-ны бодлого, эрх зүйн орчны өөрчлөлт шинэчлэлт, сорилт - МУ-ын ХБО-ны уламжлалт үзэл санаа, Ногоон хөгжлийн концепц, хэрэгжилт	Монгол орны байгаль орчны чиглэлийн хууль эрхзүй, бодлогын үүсэл, шинэчлэл. Уул уурхайн хөгжилтэй уялдан үүсэж буй тулгамдсан асуудал, ногоон хөгжлийн тухай ойлголтууд	
11	Олон улсын ХБО-ны эрх зүйн зохицуулалтын шинэчлэлт, өөрчлөлт	Олон улсын хүрээнд хүрээлэн буй орчны чиглэлээр хамран мөрдөгдөж буй бодлого, зохицуулалт, нийгэм-улс төрийн байдалтай уялдан үүсэж буй эрхзүйн өөрчлөлт шинэчлэлт	
12	ОХУ-ын ХБО-ны бодлого, зохицуулах механизмын онцлог	Дэлхийн хуурай газрын хамгийн их хувийг эзэлдэг, ойн сан, цэвэр усны нөөцөөр тэргүүлэгч хойд хөрш ОХУ-ын ХБО талаар хэрэгжүүлж ирсэн уламжлалт бодлого, орчин үеийн бодлогын үзэл баримтлал, үйл ажиллагааны төрлүүд, хамтын ажиллагааны хэлбэрүүдийг манай улсын эрчим хүч, тээвэр, байгалийн нөөц, усны асуудлуудын жишээн дээр нарийвчлан үзэж судлах	2

12	БНХАУ-ын ХБО-ны бодлого, зохицуулах механизмын онцлог	Том газар нутагтай, хэрэглэгч зах зээлтэй, технологийн баялаг туршлагатай БНХАУ-ын ХБО талаар хэрэгжүүлж ирсэн уламжлалт бодлого, орчин үеийн бодлогын үзэл баримтлал, үйл ажиллагааны төрлүүд, хамтын ажиллагааны хэлбэрүүдийг манай улсын газрын тос, төмөр замын тээвэр, уул уурхайн нөөц, цөлжилтийн жишээн дээр нарийвчлан авч үзэж судлах	2
13	Дэлхийн улс орнуудын хотжилтын шалтгаан	Хот, суурин газрын үүсэл хөгжил, тэдгээрийн ялгаатай байдал, хотжилт үүсэх нөхцөл болон түүнийг дагалдан гарах байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн асуудалууд, хотын тогтвортой хөгжлийн тухай ойлголт, оролцогч талууд	2
14	Их гүрнүүдийн зэвсэглэлээр хөөцөлдөх бодлого, хими, биологийн туршилтуудын үр дагавар	Цөмийн зэвсгээр хөөцөлдөх (ЦЗХ) өрсөлдөөн, технологийн дэвшлээс үүдэн улс хоорондын гэрээ эрх зүйн орчинд гарч буй өөрчлөлтийн нөлөөг судлах, энх тайвнаар зохицуулах институцийн механизмыг авч үзэх, хувилбар дэвшүүлэх	2
15	Дүгнэлт хичээл	Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал, шинэ тутам хөгжиж буй үзэл баримтлалын талаарх хандлагуудыг авч үзэн	2
16	Улирлын шалгалт	Лекцийн хичээлийн агуулгаар улирлын эцэст шалгалт өгнө	2
Нийт			32

Семинарын хичээл:

7 хоног	Хичээлийн сэдэв	Сэдвийн агуулга	Цаг
1	Тогтвортой хөгжлийн зорилт: 17 зорилт	Тогтвортой хөгжлийн ирээдүйн хандлага нь дэлхий нийтийг хамарсан аргагүй, хандлага хөгжүүлэх шаардлагатай. Мөн 17 зорилтын давуу бол сул талыг тодорхойлох: Парис, Рио Дэ Жанейро, Киото протокол, тунхаглалуудыг талаар авч үзэх	2
2	XXI зууны хөгжлийн тулгуур үзэлд гарч буй өөрчлөлтийн шалтгаан	Эдийн засгийн хөгжил-байгаль газарзүйн хүчин зүйлээс шалтгаалах, хүний эрх, тэгш боловсролын асуудал, Хөгжил нь хүнд тулгуурлах, эдийн засгийн боломж хангах, байгалийн нөхцөлд түшиглэх, хөгжлөөс үүсэх сөрөг нөлөөлөл г.м.	2
3	ГХ-ийн нийгэм эдийн засгийн шалгуур үзүүлэлтүүд	Глобал, бүс нутаг, орон нутаг, улс хоорондын ялгааг харуулсан нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчин, эрчим хүч, худалдаа зэрэг голлох салбаруудын хамаарлыг харуулсан үзүүлэлтүүдийг авч үзэх, нэгтгэх, харьцуулах	2
4	Ноосфер – антропоцен үеийн сорил	Дэлхийн геомандлын бүрэлдэхүүнд оюун ухаант мандал буюу ноосфер үүсэх, хөгжил тухай сургааль, Антропоцен эрин үе ялгах тухай	2
5	Хүрээлэн буй орчны өөрчлөлт: дэлхийн дулаарал эсвэл орчны бохирдол	Биологийн олон янз байдал, дэлхийн нөхцөл, нөөц, уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөлөл, орчны бохирдолын асуудал, үр дүн, үйлдвэржилт-ХАА салбар, хотжилт	2
6	Дэлхийн ХАА-н мужлал, хөгжлийн түүх, хөрс-газрын доройтол	ХАА-н салбарын үүсэл хөгжил, тэдгээрийн хөгжлийн түүх. Газар тариалан, МАА-аас эдийн засаг, нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөл, газрын доройтол, хөрсний эвдрэл, тулгамдсан асуудал болох	2
6	Ядуурал, хоол хүнсний хангамж, хүний эрх	Хүн амын тооны өсөлт хязгаарлах хүчин зүйл эсэх, эдийн засгийн боломж үүсгэх, баялгын тэгш бус хуваарилалтаас үүдэлтэй ялгаатай байдал	

	Олон улсын хоол, хүнсний хангамж, хүртээмж		
7	Төр, олон нийтийн хамтын ажиллагаа,	Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод тарих” хөтөлбөрийн жишээг авч үзэх	2
8	Монгол орны байгаль орчны тулгамдсан асуудал- нийгмийн асуудал	Монгол орны уламжлалт МАА-н онцлог, байгаль орчны хамгаалах уламжлалт мэдлэг, шинэ тутам үүсэж буй тулгамдсан асуудал, уул уурхай, хотжилт, цөлжилт, ХБО-ийн өөрчлөлтөөс үүсэх нийгмийн асуудалууд	2
9	Олон улсын хүн ам зүйн асуудлууд	Ажиллах хүчний гадаад, дотоод хөдөлгөөний динамик, тархац, амьдралын үнэлэмж, хөдөлмөрийн хөлс, зах зээлийн өрсөлдөөн, технологийн хөгжил, цахим шилжилтээс үүдэлтэй олон улсын хөдөлмөрийн зах зээлд гарч буй өөрчлөлтийг тайлбарлах, нөлөөг тодорхойлох	2
10	Олон улсын байгууллага, хамтын ажиллагаа, тусламж, хөнгөлөлт – эдийн засгийн дэмжлэг	Хөгжиж буй орнуудын уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх чиглэлээр хамтран ажиллах хувилбарууд, ОУ-ын байгууллагуудаас үзүүлж буй хөгжлийн хөтөлбөрүүд, хэрэгжилт, үр дүнг нэгтгэн авч үзэх	2
11	Алсын хараа, 2030-2050	Монгол улсын Засгийн газраас баталсан хөгжлийн төлөвлөгөө, тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал, Монгол улсын 2030 болон 2050 хүртэл хөгжүүлэх алсын хараа бодлоогн баримт бичиг	2
12	Сансар, огторгуй, далайн эрхзүйн асуудал- цэнхэр эдийн засаг-blue economy	Сансар, огторгуйн эрх зүй- Далайн нөөц, усны нөөцтэй холбоотой эрх зүй асуудлууд, олон улсын бүс, худалдааны зам, сансрын технологи хөгжил, ирээдүйн хөгжлийн сорил	2
13	Хөршийн (ОХУ, БНХАУ) ногоон хөгжил, ТХ-ийн бодлого, стратеги, үзэл баримтлалыг харьцуулах	Орос, Хятад гэсэн 2 багт хуваагдан судалгаа хийж, танилцуулна. Монгол улсын ТХ-ийн бодлого, стратегитай холбон авч үзэж, нөхцөл байдлын судалгаа хийнэ.	2
14	Байгаль орчинд ээлтэй буюу тогтвортой хөгжлийн жишээ судалгаа	Куритиба/Curitiba/ байгаль, хүнд ээлтэй хот Анкара /Ankara/ хог хаягдлын боловсруултаас хий, цахилгаан үйлдвэрлэх	2
15	Шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн асуудал	Цахим шилжилт, виртауль орчны өөрчлөлттэй холбогдон ТХ-ийн чиглэлээр хийгдэж буй тэргүүлэх туршлага, үзэл санааг авч үзэхдээ гадаад орнуудын туршлагаас суралцах	2